

**Mag. Branka
Ajdišek,**

Vrtec Čebelica,
Gabrovka

Pouk z učenci priseljenci

POVZETEK: Šola je prostor, ki mora vsem učencem nuditi primerne pogoje za razvoj in napredek. Vsi učenci morajo imeti možnost, da se vključujejo in da so vključeni v šolsko delo in življenje. Z različnimi medkulturnimi vsebinami, ki jih vključujemo v pouk, učenci priseljenci predstavljajo svojo kulturo, spoznavajo slovensko in ju med seboj primerjajo. Za učence priseljence je takšno okolje izrednega pomena, saj predstavlja spodbudno okolje, v katerem se počutijo sprejete. Strokovnim delavcem so v pomoč ugotovitve in rešitve, pridobljene v različnih projektih, dokumenti, ki usmerjajo delo z učenci priseljenci, in gradiva za poučevanje jezikov in obravnavo medkulturnih vsebin.

Ključne besede: učenci priseljenci, spodbudno okolje, pouk, dokumenti, gradiva

Lessons with immigrant pupils

Abstract: School is an environment in which all pupils should be provided with appropriate conditions that enable development and progress. All pupils should have an opportunity to take part and to be included in school work as well as in school life. Through various intercultural contents, which are incorporated in our lessons, immigrant children are able to introduce us to their culture, to get to know the Slovenian culture, and to make comparisons between the two. Such environment is extremely important for immigrant children, as it represents a stimulating atmosphere in which they feel accepted. Educational staff can make use of the findings and solutions acquired through different projects, documents with guidelines for working with immigrant pupils, as well as language teaching material and material for delivering lessons on intercultural contents.

Keywords: immigrant pupils, stimulating atmosphere, lessons, documentation, material

Uvod

Preseljevanje ni nekaj novega. In o njem ne smemo razmišljati površno. Vsak priseljenec ima svojo življenjsko zgodbo in razlog za preselitev. Poleg tega so otroci tisti, ki pri odločitvah staršev nimajo možnosti soodločanja in moči, da bi na to vplivali. Zato sta diskriminacija in neupoštevane vedno neupravičena. Še posebej pa je neutemeljeno (ne)sprejemanje priseljencev glede na to, od kod prihajajo in s čim se v življenju ukvarjajo. Učiteljem mora biti na prvem (in edinem) mestu znanje in napredovanje učencev na učnem, socialnem in osebnostnem področju. S svojim ravnanjem in nepravičnim mišljenjem otroke zaznamujemo za celo življenje. Zato je pomembno, da ravnamo odgovorno in v duhu pedagoškega erosa. Tako učenci kot njihovi starši morajo videti smisel v učenju in uporabi slovenščine in v učenju ter ohranjanju materne jezika. Učitelji lahko oboje osmislimo.

Priseljenci v Sloveniji

Največ priložnosti za boljše življenje v Sloveniji vidijo prebivalci držav bivše Jugoslavije. Statistika kaže, da je bilo leta 2012 več kot 70 % priseljenih v Slovenijo prebivalcev teh držav (Statistični urad, 2013). Kljub tako velikemu deležu pripadniki narodnostnih skupin iz bivše Jugoslavije nimajo pravne podlage, ki bi jim zagotavljala kulturne in jezikovne pravice, kot jih imata uradno priznani italijanska in madžarska manjšina. Šole preko projektov⁴, v katere so vključene, uvajajo v pouk medkulturno dimenzijo in primere dobre prakse posredujejo na različnih posvetih. Slovenija tako poskuša vzpostaviti mrežo inštitucij, organizacij in posameznikov, ki delujejo na področju vzgoje in izobraževanja za medkulturni dialog, aktivno državljanstvo ter na področju manjšin, migracij in integracije. S takšnim spreminjanjem pedagoške prakse, z odprtostjo in s poglobljenim razmišljanjem z več zornih kotov o medkulturnih težavah in z natančnimi rešitvami se položaj manjšin izboljšuje (Zudič Antonič, 2010).

Učenci priseljenci v šoli in razredu

Učenci priseljenci so v evropskem vzgojno-izobraževalnem procesu v slabšem položaju in dosegajo nižje rezultate kot otroci večinskega prebivalstva (Heckmann, 2008, v Vižintin, 2009). »Vzpodbudno medkulturno okolje, neobremenjeno s predsodki in z nestrpnostjo, vpliva na položaj otrok priseljencev in njihove dosežke pozitivno« (prav tam, str. 402). Učenci priseljenci bi morali biti vključeni v vse dejavnosti šole in razreda. Njihova uspešnost

pri doseganju ocen mora biti enakovredna z ostalimi učenci, biti morajo enakopravni pri sodelovanju na različnih tekmovanjih, dosežkih na nacionalnem preverjanju znanja, sodelovanju pri interesnih dejavnostih in na šolskih prireditvah ... (prav tam). K uspehu pripomorejo tudi visoka pričakovanja do učencev priseljencev.

Otroci staršev priseljencev imajo enake pravice do šolanja kot slovenski otroci. Z učenci, ki imajo status tujca⁵, se srečamo v veliko slovenskih šolah. Strokovni delavci se srečujejo z različnimi ovirami, ki jih rešujejo s pomočjo slovenske zakonodaje in priporočil ter z lastno iniciativnostjo.

Tiste slovenske šole, ki jih obiskuje večje število učencev priseljencev, so pridobile status medkulturne šole. Za empirični del magistrskega dela⁶ smo obiskali dve šoli z omenjenim statusom. Na teh šolah so strokovni delavci tolerantni, velik del priprav namenjajo dejavnostim učencev, sovrstniki pa drugačnost popolnoma sprejemajo. Posledično imajo učenci boljše pogoje za razvoj in učenje. Ob prihodu na šolo s statusom medkulturne šole in po krajšem sprehodu po njej preko različnih napisov in izdelkov zaznamo spodbudno medkulturno okolje.

Na področju priseljenjskih učencev v slovenskih osnovnih šolah se stanje izboljšuje. Različni projekti strokovnim delavcem ponujajo rešitve za delo z omenjeno skupino učencev. Učenci so uspešni, ko strokovni delavci cenijo njihovo različnost in jih sprejemajo, jim prilagajajo kurikulum in delo v veliki meri individualizirajo, jim nudijo različno pomoč ter spremljajo napredek vsakega posameznika.

Učenci imajo zelo različne izkušnje pri vključevanju v novo šolsko okolje. Mlajši otroci lažje sprejmejo selitev in se nekoliko lažje vključijo v novo šolsko okolje, med starejšimi pa je večja možnost, da se pri vključevanju pojavijo težave. Šolanje je težavno predvsem ob vstopu v šolo, kasneje pa ne predstavlja večjih težav. Vendar praksa kaže, da se na šolah, kjer je več empatije do priseljencev, učenci bolje počutijo.

Pouk učencev priseljencev

Pomembno je, da učenci priseljenci prvo srečanje z novim okoljem doživijo kot pozitivno izkušnjo: da so pozitivno sprejeti, da jim damo čas, da se sprostijo, se znebijo strahu, pridobijo zaupanje. Šele nato bodo lahko pričeli z učenjem.

Šole, ki jih obiskujejo učenci priseljenci, v pouk ob različnih priložnostih in vsebinah vključujejo značilnosti kulturnih, narodnostnih in verskih skupnosti. Medkulturne

4 Obsežnejši projekt s področja učencev priseljencev:

- Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja. Izboljšanje usposobljenosti strokovnih delavcev za uspešnejše vključevanje učencev in dijakov priseljencev v vzgojo in izobraževanje (<http://www.medkulturnost.si/o-projektu/>)

5 Status tujca imajo učenci prvi dve leti življenja v Sloveniji.

6 Huč, B. (2015). Posebnosti osnovne šole s statusom medkulturne šole. Magistrsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.

Slika 1: Pozdrav v različnih jezikih, ki obiskovalca spremlja na vsakem koraku in oblikuje spodbudno medkulturno okolje

vsebine vključujejo tudi v različne šolske prireditve (kljub temu ne izpuščajo kulturnih točk s slovensko vsebino). Učenci imajo možnost dodatnega učenja slovenščine in maternega jezika. Šole veliko sodelujejo s širšim okoljem (z občinami, z različnimi društvi, s centri za mladino).

Če imamo v razredu že enega samega učenca priseljenca, je še toliko bolj smiselno, pa tudi učni načrt in kurikulum nam nalagata, da v svoje delo vključimo medkulturne vsebine. **Med medkulturne vsebine, ki jih strokovni delavci vnašajo v slovenski šolski prostor, sodijo:**

- dvojezične ure pri pouku slovenščine, pri kateri učenci spoznavajo enako **besedilo v slovenščini in tujem jeziku** (Vižintin, 2009).
- Dobre rezultate, ki so povezani z učenjem slovenščine, prinašata **uvajalnica in pripravljalnica**. Uvajalnica poteka pred začetkom šolskega leta, pripravljalnica pa skozi celo leto (Jelen Madruša, 2010). Na eni od šol s statusom medkulturne šole, ki smo jo obiskali, uvajalnica traja dva tedna. Učenci se v tem času spoznajo, predstavijo, naučijo se prve besede, spoznajo šolo, učitelje in kraj. Posledično je zanje prvi šolski dan manj stresen. Pripravljalnica se izvaja v več skupinah, glede na starost učencev. Njen glavni cilj je širjenje besednega zaklada. Pripravljalnica za učence prvega triletja poteka vsak dan v času predure v kabinetu učiteljice, ki je manjši, opremljen z omaro z gradivi, na sredini prostora so mize, ki omogočajo skupinsko delo. Prostor je opremljen z različnimi napisi v različnih jezikih. V njem je pridih medkulturnosti, zato je za učence zelo prijeten, kar kaže tudi njihovo sproščeno počutje. Začenjajo s poimenovanjem stvari, ki jih obkrožajo in vidijo: omaro, miza, stol itd.; z dejanji, ki jih lahko pokažemo: npr. hoditi, vstati, usesti se, pogledati ... Uporabljajo veliko slikovnega gradiva, rišejo, se igrajo. V pripravljalnici za učence drugega in tretjega triletja se učenci najprej učijo pozdrave,

predstavitev in opis sebe: kdo sem, od kod prihajam, s čim se ukvarjam. Prvo polletje namenijo širjenju besednega zaklada, spoznavanju besed, poimenovanju predmetov v razredu, vse, kar je povezano s šolo. Slovnice imajo zelo malo (npr. opozarjanje na veliko začetnico in na stvari, ki jih lahko prenesejo iz svojega jezika). V drugem polletju se posvečajo predvsem komunikaciji. Učence spodbujajo k pogovoru, da so pri tem pogumni, kljub temu da je besedišče omejeno. Razumevanje besedil in iskanje bistvenih podatkov urijo z branjem slikanic in otroških knjig. Besedišče širijo s pomočjo kvizov, v katerih spodbujajo tudi medsebojno sodelovanje. Gradiva pridobivajo iz različnih virov. Oglejajo si krajšo risanko, ki je izhodišče za pogovor. Iz nje morajo učenci razbrati situacijo in jo predstaviti učiteljici. Ure so predvsem neklasične in bolj sproščene, za kar je potrebne tudi nekaj inovativnosti. Ena od dejavnosti je na primer žabja tekma. Učenci s tehniko origamija izdelajo žabo. Učiteljica jih pri izdelavi vodi z različnimi (matematičnimi) pojmi: diagonala, pravokotno, prepogni ... Nato z izdelanimi žabami priredijo tekmovanje. Na tla prilepijo puščice, ki usmerjajo žabe, postavijo ovire, čez katere morajo skakati, in mlako, do katere morajo priti. Manjša skupina učencev tekmuje, eden pa komentira: »Žabe so se pognale v strašen boj. Tečejo, skačejo, prišle so do ovire, ne morejo čez ...« Učenci morajo torej pripovedovati besedilo, na katerega se niso pripravili, kar je za njih zahtevna naloga. Lotijo se krajših projektih nalog. Na primer Predjamski grad. O njem si ogledajo krajši film, spoznajo legendo o njem, prebirajo različna besedila, pišejo narek na omenjeno temo, s katerim preverjajo pravilno uporabo velike začetnice in pravičen zapis besed. Vključijo še zgodovinski pogovor: kdaj je bilo to, kaj je srednji vek. Še en primer je spoznavanje Kekca kot posebnosti slovenske literature. Učiteljica se obleče vanj, da si ga učenci bolje predstavljajo in si ga hitreje zapomnijo. Gledajo film, zapišejo obnovo, berejo odlomek, se naučijo Kekčevo pesem, s katero lahko nastopajo na prireditvi.

- V Sloveniji se razširja tudi **pouk maternega jezika** (šola bosanskega jezika in kulture). Na tem področju pa je zaradi slabega udejstvovanja potrebno predvsem osveščanje o pomenu znanja maternega jezika (Čančar, 2013).
- Na nekaterih osnovnih šolah so v pouk že **vključevali učitelja maternega jezika učencev priseljencev**. Dejavnosti, ki so jih šole še izvajale v maternem jeziku učencev, so še prilagojena bralna značka, učne ure, pri katerih so učenci spoznavali značilnosti izvorne države, učne ure, pri katerih so učenci govorili o predsodkih, stereotipih in vzrokih preseljevanja, obravnava medkulturne mladinske književnosti in prostovoljna pomoč drugih učencev (Vižintin, 2010).

- Učenci primerjajo svoje kulturne navade in praznike s slovenskimi, **za govorne nastope** pripravljajo predstavitev krajev in mest, iz katerih prihajajo, opisujejo postopke priprave svoje tradicionalne hrane, sošolce naučijo tradicionalne plesne, pri pevskem zboru se učijo pesmi iz različnih držav.
- Pri slovenščini zahtevnejša besedila, ki jih priseljenci ne bi razumeli, prilagajajo na primer tako, da učiteljice same napišejo krajše, preprostejše besedilo, ki ga učenci preberejo. Tako lažje razumejo vsebino in sodelujejo pri pogovoru in analizi besedila. Preberejo tudi pravo berilo, vendar bi bilo samo to za razumevanje premalo. Potrebno je torej veliko diferenciacije.

Gradiva za pouk z učenci priseljenci

Strokovni delavci se pri delu z učenci priseljenci srečujejo z različnimi izzivi (komunikacijske prepreke, pomanjkanje gradiv, slabše sodelovanje staršev ...). Nekateri poznajo več gradiv, drugi manj. Vsi pa vključujejo veliko svoje ustvarjalnosti. Nekateri si pomagajo z različnimi priporočili, ki so nam na voljo v zadnjih letih.

Na tem mestu predstavljamo nekaj dokumentov in gradiv, ki jih lahko uporabimo pri svojem delu in so nam v pomoč ali služijo kot ideja pri pripravi novih gradiv. Lahko jih uporabimo za ciljno skupino ali jih prilagodimo starosti oziroma sposobnostim otrok.

Dokumenti, ki nas usmerjajo pri delu na več področjih (vključevanje otrok priseljencev, poučevanje jezika, ohranjanje maternega jezika, sodelovanje s starši ...) **in so dostopni na spletu:**

- Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_vkljucavanje_migrantov.doc (30. 3. 2014).

Slika 2: Medkulturne vsebine pri pouku slovenščine

- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrte in šole. (2012). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/smer-nice/cistopis_Smernice_vkljucavanje_otrok_priseljencev.pdf. (29. 3. 2014).
- Učni načrt. Tečaj slovenščine za dijake in tujce. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/Aktualno/UN_dijaki_priseljenci.pdf (20. 2. 2014).
- Jelen Madruša, M. (ur.). (2015). Priročnik za izvajanje programa Uspešno vključevanje otrok priseljencev (UVOP). Ljubljana: ISA institut. Dostopno na: <http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2013/11/Priro%C4%8Dnik-za-izvajanje-programa-UVOP.pdf> (10. 2. 2016).

Gradiva, ki se uporabljajo za poučevanje in učenje slovenskega jezika:

- Knez, M., Klemen, M, Kern, D., Alič, T., Kralj, K., Markovič, A., Pisek, Staša in Stritar, M. (2012). *Slika jezika. Slikovno gradivo za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Vučajnk, T., Upale, B. in Kelner, M. (2011). *Poigrajmo se slovensko. Učbenik za začetno poučevanje otrok, starih od 7 do 10 let, ki živijo v tujini in se učijo slovenščino kot tuji jezik*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Jelen Madruša, M., Klančnik Kišasondi, V., Benčič, D., Vuković Zorž, E. in Poklar, I. (2013). *Na poti k učenju slovenščine*. Koper: Prijatelj&prijatelj.
- Dralle, A. in Fenner, K. (2010). *Šolski slikovni slovar: angleško-slovensko-albanski*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Pirih Svetina, N. in Ponikvar, A. (2008). *A, B, C ... 1, 2, 3, GREMO. Učbenik za začetnike na kratkih tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Markovič, A., Stritar Kučuk, M., Jerman, T. in Pisek, S. (2012). *Slovenska beseda v živo 1a. Delovni zvezek za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Markovič, A., Halužan, V., Pezdirc Bartol, M., Škapin, D. in Vuga, G. (2003). *S slovenščino nimam težav: učbenik za kratke tečaje slovenščine: nadaljevalna stopnja*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Ferbežar, I. in Domadenik, N. (2005). *Jezikovod: učbenik za izpopolnjevalce na tečajih slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Umetnostna besedila ob katerih lahko govorimo o medkulturnosti (Vižintin, 2009):

- Bradman, T. (ur.) (2006). *Barva kože: zgodbe o rasizmu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Cave, K. (2001). *Drugačen*. Ljubljana: Educy.
- Fries, C. (2000). *Pujsa imamo za soseda*. Radovljica: Didakta.
- Marchetta, M. (2004). *Kdo si, Alibrandi?* Dob pri Domžalah: Miš.
- Neuerdorf, S. (2000). *Niko Nosorog pa že ni pošast*. Ljubljana: Kres.
- Vidmar, J. (2004). *Princeska z napako*. Ljubljana: DZS.
- Vojnovič, G. (2008). *Čefurji raus!* Ljubljana: Študentska založba.

Sklep

Delo z učenci priseljenci je vsekakor velik izziv, še toliko večji, če se z učencem ne moremo sporazumeti (učenec ne zna slovensko, učitelj ne zna maternega jezika učenca, učenec in učitelj nimata povezovalnega jezika). Od nas to zahteva nekoliko več potrpežljivosti in dela, ki se ga ne smemo lotiti s strahom, slabo voljo ali odporom.

V zgornjih vrsticah vam predstavljamo nekaj dejavnosti, ki jih izvajajo na šoli s statusom medkulturne šole in vas usmerjamo v dokumente in gradiva, ki vam bodo v pomoč pri delu. Področje poučevanja učencev priseljencev je vse bolj razvito in nam preko različnih projektov, dokumentov in gradiv daje možnost, da se učencem priseljencem celovito posvetimo na področju vključevanja in sprejemanja v okolju, učenja in poučevanja slovenščine, ohranjanja maternega jezika, sodelovanja s starši in razvijanja medkulturnih zmožnosti.

Kljub temu še vedno najpomembnejši elementi pri delu z učenci priseljenci ostajajo sprejemanje, empatičnost, poznavanje njihove kulture in netoleranca do diskriminacije in rasizma. Le tako bomo pridobili njihovo zaupanje, na katerem bomo lahko gradili vsa ostala znanja.

Slika 3: Pouk maternega jezika

Viri in literatura:

- Čančar, I. (2013). *Interkulturnost? Da. Priručnik za interkulturno pedagogiko - opis področij in dobrih praks*. Ljubljana: Bošnjaška kulturna zveza Slovenije.
- Jelen Madruša, M. (2010). Novost pri vključevanju učencev migrantov. V: A. Baloh (ur.), *Uvajanje rešitev s področja vključevanja migrantov v izvedbene kurikule* (str. 69–75). Koper: Osnovna šola Koper.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2013). Selitveno gibanje, Slovenija, 2012 – končni podatki. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5635 (24. 3. 2014).
- Vižintin, M. A. (2009). Slovenščina v osnovni šoli – priložnost za medkulturni dialog. V M. Stabej (ur.), *Obdobja 28. Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (str. 401–407). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Vižintin, M. A. (2010). Pouk maternega jezika in kulture pri učencih priseljencih: temelj za medkulturni dialog v slovenski osnovni šoli? *Sodobna pedagogika*, 61/127, 104–120. Dostopno na: http://www.sodobna-pedagogika.net/images/stories/2010-1-slo/2010_1_slo_06_vizintin_pouk_materinega.pdf (11. 2. 2013).
- Zudič Antonič, N. (2010). Rojstvo in razvoj medkulturne vzgoje. V: M. Sedmak in E. Ženko (ur.), *Razprave o medkulturnosti* (str. 201–214). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.